

Cyclus “Op de bodem”

Levenskunst: over leven

Kees van der Zwaard
Elise Woertman

15 oktober t/m 26 november 2023
Herfsttijd

Inleiding

‘Op de bodem zitten’, ‘door de grond zakken’, ‘een afgrond voor ogen’, ‘geen grond onder de voeten’, ‘vaste grond vinden’ – allemaal uitdrukkingen die iets zeggen over menselijke ervaringen. Ze raken zowel aan het verlangen naar stevigheid en zekerheid, als aan de angst dat ons bestaan wankelt en omvalt.

Als dat laatste gebeurt – als ons bestaan op de één of andere manier instort – dan proberen we weer ‘op de been te komen’, ‘op te krabbelen’, ‘ons evenwicht te hervinden’, ‘weer in balans te komen’.

De grote levensvraag blijft hoe te leven met beide ervaringen. Hoe ontwikkel je de levenskunst om niet steeds heen en weer te schieten tussen blijdschap en verdriet, tussen angst en verlangen, maar om juist te leven met die beide kanten van ons bestaan. Op zo’n manier dat het één niet in mindering komt op het ander. Zodanig dat we in blijdschap en verdriet, in angst en verlangen transformeren naar een leven in verbinding met “the ground of being”. Tegelijkertijd opgetild en verdiept tot een leven in vertrouwen.

15 oktober

Voorganger: Kees van der Zwaard

Thema: Mijn afgrond

Lezing: Numeri 16,1-2; 20-34

Dit verhaal is een klassieke angstdroom om mensen ervan te weerhouden iets voor zichzelf te willen. Korach komt in opstand tegen het gezag van Mozes. Hij wil ook een ‘heilige’ plaats, net als Mozes. Het resultaat is dat de aarde zich splijt en Korach en de zijnen worden opgeslokt. De bestaande orde wordt goddelijk gelegitimeerd. En voortaan zal elk weldenkend mens het wel laten om nog zelf iets te willen.

Of dat ook de werkelijke strekking van dit verhaal is, is de vraag. Maar de angstdroom, waarin de grond onder je voeten wegzakt en je door de aarde wordt verzwolgen, heeft een enorme irrationele kracht.

Christian Wiman schrijft aan het begin van *Mijn heldere afgrond*:

*Mijn God mijn heldere afgrond
alle verlangen verdwijnt niet in uw zwarte gat
weer nader ik van wat ik weet de rand
niets kan ik geloven en toch geloof ik dat:*

Om vervolgens zijn boek lang af te tasten en te onderzoeken wat daar mee kan zijn bedoeld. Bij de eerste dienst in onze cyclus ‘bodemonderzoek’ tasten wij met hem mee en kijken wij onze angstdroom aan. In het vertrouwen dat we niet in het niets verdwijnen.

Wil je een dienst mee voorbereiden? Je kunt je opgeven bij de voorganger of via de mail: liturgie@janskerkgemeente.nl.

22 oktober m.m.v. Janskoor

Voorganger: Elise Rommens-Woertman

Thema: Mijn land

Lezing: Leviticus 25,18-23

In de richtlijn voor het beheer van het beloofde land stelt Leviticus heel duidelijk: Het land behoort toe aan de Schepper. Wij zijn vreemdelingen en gasten op aarde. Ook al wordt Abraham beloofd om land 'in bezit' te krijgen (Genesis 17,8), toch zijn wij geen grondeigenaar. Dat geeft zowel persoonlijk als politiek te denken. De uitspraak van een kind over het conflict tussen Israëli's en Palestijnen maakt dat glashelder: 'Zij denken dat het hun land is en wij denken dat het ons land is. Maar het is ons land.' De jacht op en de verdeling van grondstoffen is een ander voorbeeld. Net als de omgang met het regenwoud.

Tegelijkertijd kunnen wij gehecht zijn aan waar we vandaan komen, onze moedergrond, ons erfgoed, ons vaderland. We zijn op zoek naar een plek om te bestaan.

Zo stelt Leviticus ons de vraag naar de balans tussen vasthouden en loslaten. Dat die balans te vinden is in verantwoordelijkheid en dus in het zien van elkaar lijkt wel duidelijk. Maar hoe doe je dat?

29 oktober

Voorganger: Mariecke van den Berg

Thema: Eigen grond

Lezing: Genesis 23

Het eerste stuk grond dat Abraham zich in het beloofde land verwerft is een graf. Hij staat er op om er voor te betalen en het zo in bezit te krijgen. Onder het mom van pastoraat vinden er keiharde onderhandelingen plaats. Abraham moet zelf ijveren voor vervulling van de belofte. 'Het is een akker met een grot. Een begraafplaats gekocht voor een hoge prijs. Van de goddelijke belofte over het land is dat alles wat Abraham tijdens zijn leven in vervulling ziet gaan.' (J. Sacks, *Genesis*).

En Sara is dood. De belofte gaat gepaard met verlies. Ook daar is de begraafplaats symbool van. Zoals Antjie Krog schrijft over de begrafenis van haar vader: 'een deel van wat ik ben hoe ik hoor te zijn zakt in deze aarde van genadeloze steen. voor altijd weg' (*Medeweten, 'ik wil een graf hebben om van weg te gaan'*, p.12) Hoop en verdriet gaan samen.

5 november Allerzielen m.m.v. Janskoor

Voorganger: Kees van der Zwaard

Thema: Op de bodem

Lezing: Job 2,15 / Johannes 15,9-17

Je kunt van de vrienden van Job zeggen wat je wil – dat ze betweters zijn, theologische ijdeltuiten, bange mannen die de werkelijkheid aanpassen aan hun overtuigingen (en dat is ook vaak gedaan) – maar ze blijven eerst wel zeven dagen en zeven nachten zwijgend bij Job op de bodem zitten. Pas als Job zijn leven vervloekt houden ze het niet meer uit en begint hun misplaatste troostdiscussie. Daarmee nemen ze afstand van Job en zijn grote verdriet.

Wat is er nodig om je mond te blijven houden, om iemand niet alleen te laten in zijn of haar gemis? Hoe ontwikkel je de moed om te blijven? Of, als je wel iets wil zeggen: hoe vind je de juiste woorden? Wat zouden juiste woorden voor Job zijn geweest?

Dat roept de vraag op: Wat is vriendschap? Jezus verbindt vriendschap met 'blijven in liefde'. Mooi, maar hoe moeilijk.

Wil je een dienst mee voorbereiden? Je kunt je opgeven bij de voorganger of via de mail: liturgie@janskerkgemeente.nl.

12 november

Voorganger: Wilma Blaak

Thema: Geen grond

Lezing: Psalm 69

David, de ik van deze psalm, voelt de bodem onder zijn voeten wegzakken. Hij wordt tot op de bodem afgebrand. Het lijkt wel of hij is 'gecanceled', afgeschreven door alles en iedereen. Ook al is David zich bewust van zijn eigen fouten en falen, van de afrekening die hij ondergaat wordt hij niet vriendelijker. Hij slaat wild om zich heen en verwenst zijn tegenstanders en vindt dat God dat ook moet doen.

Toch scheldt hij zich ergens naar toe: naar waarachtigheid die nederig en rechtvaardig maakt. Die waarachtigheid vormt de grondslag voor een nieuwe samenleving, een stad waar het goed wonen is. Kijkt David zelf ook in die spiegel?

Hoe geven wij kritiek? Hoe zeggen wij iemand 'de waarheid'? Hoe reageren wij op kritiek? Hoe ontvangen wij 'de waarheid'. Wat doet de waarheid zonder genade? Wat betekent waarachtigheid voor de grond onder je voeten?

19 november m.m.v. Janskoor

Voorganger: Thea Peereboom

Thema: Vaste grond

Lezing: Psalm 24

Psalm 24 is een lied over staan op vaste grond. Toch is het een lied vol beweging. Blijkbaar kun je op weg gaan naar die vaste grond, die meteen ook heilige grond is. Heilig tot op de bodem van de zee en tot op de top van de berg. Dan ga je op weg naar een ontmoeting met de Schepper die hemel en aarde omspant. Tegelijkertijd zingt dit lied over di Schepper, die naar ons toe komt, binnenkomt door de poorten. Wat zijn die poorten? Welk ingangen heeft de Eeuwige in ons aardse bestaan? Hoe en waar ontmoeten wij heiligheid?

26 november

Voorganger: Harry Pals

Thema: In de grond

Lezing: Johannes 12,20-36

Deze laatste zondag van het kerkelijk jaar heet liturgisch de zondag van de voleinding. In het beeld van de graankorrel die sterft en daardoor vrucht draagt komen leegte en volheid bij elkaar. We zouden dus ook kunnen spreken over de zondag van de volledigheid.

De woorden die Jezus spreekt zijn vaak exclusief op hem zelf en zijn kruisweg betrokken. Toch spreekt er een stem 'voor u' – voor ons. Wij worden zelf uitgenodigd en uitgedaagd om de weg van het graan te gaan. Ergens weten wij wel dat er geen andere weg is. Immers wij moeten allen sterven. Maar wat betekent dan 'door de dood heen' een 'liefde sterk als de dood'?

Wil je een dienst mee voorbereiden? Je kunt je opgeven bij de voorganger of via de mail: liturgiecie@janskerkgemeente.nl.